

Kassa magyar emlékei

Kassa a jövő évben Európa kulturális fővárosa lesz. Ez ráirányíthatja a figyelmet a város magyar emlékeire.

Kassa a regionális központja ma Kelet-Szlovákiának, csaknem negyedmillió metropolis és a magyar kulturális örökség egyik nem feledhető, fontos fejezete. Fejedelmek székvárosa volt egykoron, lakosságának összetétele gyakran változott a történelem forogtárgyában. Német telepesek, magyarok, szlovákok lakták – változó arányban. 2011-ben a népszámlálás adatai szerint mindössze 6382 fő vallotta magát magyarnak - írja a Magyar Hírlap internetes portálja. A lap emlékeztet arra, hogy 1944-ben és 1945-ben a magyar zsidóság deportálásával kezdődött, s a magyarok kitelepítésével folytatódott az idevezető földcsuszamlás.

A szlovákiai magyarokra súlyos bélyeget ütött és kollektív diszkriminációval járt az úgynevezett kassai kormányprogram. A város tágabb és szűkebb környezetében kevés volt a magyar település. Így a kommunizmus alatt gyors ütemben növekvő város majdnem kizárólag szlovák utánpótlást kapott. Hozzá kell tenni, hogy e tájon persze mindig volt egy olyan nem is vékony réteg, amelyet kettős kultúrájúnak lehet nevezni. Két nyelven beszélnek, mind a magyar, mind a szlovák kultúrával élnek, identitásukban meghatározó a város, de elsőrendűen szlovák állampolgároknak tartják magukat.

A város magyar öröksége kivételesen gazdag. A történelmi Felső-Magyarország metropolisa fontos politikai és gazdasági szerepet játszott a középkortól fogva. Sorsdöntő jelentőségű esemény volt, amikor a város szabadságáért küzdő polgárok megölték Omodé nádort (Márai drámában örökítette meg), majd 1312-ben a rozgonyi csatában Károly Róbert mellé álltak. 1347-ben pedig Nagy Lajos a szabad királyi városok sorába emeli Kassát. Buda és Krakkó között fontos diplomáciai és kereskedelmi jelentősége volt a városnak. 1374-ben itt adott közös királyunk újabb privilégiumokat a lengyel nemességnek. A 14. század végén kezdődött a város jelképének, a hazai gótikus építőművészet páratlan remekének, a Szent Erzsébet-székesegyháznak az építése. A több szakaszban készült dóm építése 1508-ban fejeződött be.

Különleges jelentősége lett a városnak a Mohácsot követő évtizedekben a három részre szakadt Magyarországon. Ekkor lett Kassa Felső-Magyarország katonai és gazdasági központja, a főkapitány székhelye. Valóságos főváros – Erdély és a Magyar Királyság geopolitikai jelentőségű határvidékén. Kulcsfontosságú volt ez a terület az Erdélyi Fejedelemség számára a magyar államiság folytonosságának, a királyi Magyarországgal való kapcsolatának biztosításához.

Ebben az időben Kassa a magyarországi reformáció és az anyanyelvű művelődés egyik meghatározó helye: „...ez a város az elmúlt idők hosszú évszázadain keresztül nemcsak az anyagiak terén töltött be fontos szerepkört, de vezetett a szellemiek terén is, amelyen a magyar nemzeti kultúrának, tudománynak és művészetnek megmérhetetlen becsű és soha nem enyésző szolgálatokat tett” – olvashatjuk a művészettörténész Mihalik József előszavát a H. Kovács Zsigmond által jegyzett Kassai írók című könyvben (1908). Impozáns a névsor, olyan reformátorok és egyházi énekszerzők tartoznak bele, mint Gálszécsi István, Batizi András, továbbá

Dévai Bíró Mátyás, Kassa híres prédikátora, akit letartóztattak, s Pozsonyba, majd Bécsbe hurcoltak. Az egyházi író és nyomdász, Huszár Gál is a város magyar lelkésze volt rövid ideig, amíg neki szintén menekülnie kellett.

Tinódi Lantos Sebestyén, a régi magyar irodalomnak jól ismert alakja 1550 és 1557 között élt Kassán, a Kovács utcában, tábla őrzi az emlékét. Több verses krónikájában említi a várost. A 17. század első két évtizedében a magyar történelem sorsdöntő eseményei játszódnak a városban. Amikor Rudolf császár és király 1603-ban elrendeli, hogy adják át az evangélikusok a székesegyházat az egri káptalannak, és a főbírónak, Bocatius Jánosnak (német–szerb származású jeles tudós és latinul verselő költő egyben), az uralkodónál sem sikerül kieszközölni a döntés megváltoztatását, elkeseredésében a fölkelést indító Bocskai Istvántól kér segítséget. Először a bihari református nagyúr csapatai, majd ő maga is bevonul 1604. november 12-én Kassára, és ezt a várost választja fejedelmi székhelyének. Itt tartanak országgyűléseket, fogadnak külföldi követeket. „Hitünk függetlensége, lelkiismeretünk szabadsága és törvényeink többet érnek nekünk, mint az arany.” Bocskai Istvánnak ezek a kassai országgyűlésen elmondott szavai olvashatók Genfben, a reformáció emlékművén, a fejedelem szobra mellett.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 1619. szeptember 11-én vonult be a városba. Innen indult tovább a Habsburg-ház elleni hadjáratra. És itt tartotta a nagy fejedelem hét országra szóló emlékezetes lakodalmát Brandenburgi Katalinnal 1626. március 2-án a Lőcsei-házban, Kassa főterének egyik gótikus polgárházában. I. Rákóczi György erdélyi fejedelmet 1644-ben itt kiáltották ki Magyarország fejedelmévé, ő szintén Kassát választotta székvárosának. A város stratégiai kulcshelyzete és a hagyományok miatt nem csodálkozhatunk azon, hogy II. Rákóczi Ferenc kuruc serege is bevonult a városba. Tartottak országgyűlést újra Kassán, s itt jelentették meg az első magyarországi hírlapot, a félhivatalos Mercurius Hungaricust.

Külön érdemes megemlékezni arról, hogy milyen jelentőséggel bírt a kassai könyvnyomtatás a magyar kultúra számára. 1610-ben alapította Fischer János a város első nyomdáját. Tíz évvel később itt jelent meg útleíró irodalmunk klasszikusa, Szepesi Csombor Márton *Europica varietas* című munkája. A magyar irodalmi kánonhoz tartozó művek közül említésre méltó barokk irodalmunk jeles képviselőjének, Gyöngyösi Istvánnak a saját korában és később is népszerű költői elbeszélése, a Marssal társalkodó murányi Vénusz, szintén itt látott napvilágot 1664-ben.

Ez a város lett a 18. század végén a megújuló magyar irodalom bölcsője. Ahogy Jókai írta a vármegyei monográfia (Abaúj-Torna vármegye és Kassa, 1896) bevezetőjében: „A magyar irodalom Kassáról küldte szét az újjáébredés korának első szózatát Kazinczy Ferenc által Magyarországba; a magyar színészet előbb lelt otthon Kassán, mint az ország fővárosában.” 1788 júliusában indult az első magyar irodalmi folyóirat, a Magyar Museum, a Kassai Magyar Társaság: Kazinczy Ferenc, Batsányi János, Baróti Szabó Dávid (mindhármukat a munkahelye kötötte akkor a városhoz) kezdeményezésére. A kor legkitűnőbb magyar tollforgatói jelentek meg hasábjain.

Még egy jelentős kassai folyóiratot érdemes említeni. 1825-ben jelent meg Dessewffy József kezdeményezésére, Dulházy Mihály szerkesztésében a Felső-

magyarországi Minerva. Irodalmi és tudományos közleményeivel igyekezett irodalmi közvéleményt teremteni, legfontosabb munkatársa Kazinczy volt. A magyar színháztörténetben szintén nem elhanyagolható fejezet Kassáé. A 18. század végén főleg német nyelven tartottak színházi előadásokat, de már magyar nyelven is megszólaltak a színpadon. 1816-tól működött állandó magyar társulat a városban. Katona József Bánk bánjának itt volt az ősbemutatója 1833. február 15-én. Híres színészek sora lépett fel a kassai magyar teátrumban: Déryné, Egressy Gábor és Egressy Béni, Megyeri. A városból indult a híres Latabár-dinasztia.

Kassa legismertebb magyar emlékezhelye a Rákóczi-kripta a Szent Erzsébet-dómban. Már a reformkorban felvetődött a gondolat, hogy Magyarországon kellene méltó sírhelyet kapnia a szabadságharc kibujdosott vezetőinek. A politikus, történész Thaly Kálmán volt ennek az elképzelésnek a fő képviselője az 1870-es évektől. Végül 1906-ban hozták haza II. Rákóczi Ferencnek és társainak a hamvait. Az újratemetés nagyszabású ünnepségén kívül fölépítették Kassán Rákóczi rodostói lakóházának a másolatát. 2006 óta pedig a fejedelem szobrát is megtekinthetik előtte a látogatók.

Az európai kulturális főváros kitűnő alkalmat jelentene Kassa magyar emlékezetének újraírására. Ha már a programokban meglehetősen csekély a magyar vonatkozás, a város iránti nemzetközi érdeklődés lehetőséget nyújt arra, hogy bemutassuk – idegen nyelveken is – Kassa magyar örökségét. Kérdés, hogy van-e még elegendő idő ehhez.

Forrás:

<http://www.hirek.sk/multunk/20121221120138/Kassa-magyar-emlekei.html>